

Oponentský posudok habilitačnej práce v habilitačnom konaní

PhDr. Eleny Vallovej, PhD.

v ŠO 2. 1. 33 všeobecná jazykoveda

Podstata, formovanie a všeobecno-lingvistické trendy terminológie

z oblasti životného prostredia

Názov predloženej habilitačnej práce budí pozornosť i zvedavosť svojou aktuálnosťou: precízne pomenúvanie v oblasti enviromentu, teda používanie ustálenej kodifikovanej terminológie je strategickou aj interdisciplinárnou záležitosťou. Lingvistická fokusácia môže inšpirovať viaceré strany a pomôcť profesionálom v praxi.

Habilitandka postupuje po osvedčenom oblúku od teórie, stavu skúmanej problematiky k výskumnej, analytickej časti. Od samotných východísk sa však pustila do príliš širokého a heterogénneho materiálu. Už pohľad na názvy podkapitol 1. kap. ukazuje, že každá je z iného súdka a od témy odbiehajú (Súčasná ekonomická terminológia a jej trendy, Prekladový slovník práva, Implementácia terminológie EÚ do vysokoškolskej edukácie prekladu a tlmočenia, otázky globalizácie, homonymie, terminografie). Všetko sú to veľké témy, tu ale priblížené skratkovite cez jednotlivé a nedôsledne citované príspevky, ktoré sme identifikovali napr. ako referáty z konferencie v Trenčíne. Je zbytočné načierať do toľkých (na tomto mieste) irelevantných tém a venovať im po niekoľkých riadkoch informácií získaných zo zdrojov nie maximálneho významu.

Orientácia na inšpiratívne teoretické pramene sa tu obmedzuje na štyri a pol stránkovú chronologickú deskripciu Horeckého Základov slovenskej terminológie z r. 1956, hoci autor za ďalšie štyri desaťročia významne postúpil ďalej. Zrejme úcta k veľikánom autorke bránila zaujať ďalej názor k citovaným Horeckému, neskôr k Masárovi alebo Levickej, či ich aspoň tvorivo recipovať. Teoretické východiská, ako sú tu koncipované na s. 11 – 24, preto považujeme za príliš heterogénne, punktuálne a vlastne nemapujú ústrednú tému – terminológiu životného prostredia, ako naznačuje názov. V tejto súvislosti kladieme prvú otázku: ktoré teoretické východiská môžu byť nástrojom pri mapovaní dynamiky modernej terminológie?

Ak bolo zámerom venovať 1. kapitulu teórii, nasledujúce časti habilitácie smerujú k inštitucionálnym a pragmatickým dimenziám terminológie. Terminologickým komisiám sa venuje 2. kap., čo je vlastne len jedna strana so zoznamom názvov šestnástich komisií. Aj 3. kap. Slovenská terminologická sieť by mala necelú stranu, keby k nej autorka nelogicky nepripojila 15 elektronických slovníkov a databáz najrôznejšieho zamerania.

E. Vallová sa ako anglistka venuje v kap. 4 aj zahraničnej sekundárnej literatúre. Tej jestvuje pochopiteľne neobsiahnuteľné množstvo a tu je na mieste otázka do rozpravy, aké preferencie viedli autorku práve k citovaným autorom, či ich teórie svojou úrovňou predstihujú iné a či ich proporčné zastúpenie je reprezentatívne. Znova tu nachádzame nepodstatné niekoľkoriadkové zmienky o konferencii v Litve, Taiwancovi Hsing-I Wangovi a pod., no viac nám prekážajú viaceré defektné preklady z angličtiny, napr. *synonymia a polysémia sa stávajú funkčnou vo vývoji chápania, a preto sa musia byť popísané* (s. 40).

Je správne, že autorke neušiel význam noriem pre terminológiu. V obsiahlejšej 5. kap. sa venuje STN ISO normám, ktoré sú relevantné v oblasti terminologickej práce a harmonizácii termínov. Sú to materiály zásadného významu, len pri neustálom citovaní (ibid, s. ...) nie je jasné, čo sa týka ktorej normy a zrejme sa často citujú aj Masárove zásady tvorby terminológie. V pasážach o normách sa nadbytočne ocitli prázdne nákresy grafov (s. 45 – 46), nonverbálne symboly používané na výrobkoch (s. 56 – 60), čo by malo miesto v učebnici pre základné školy a nie v habilitácii. Prácu by oživilo, keby autorka na s. 62 – 64 necitovala len definície, ale ich zasadila do autentického terminologického kontextu.

Úmyslu predstaviť inštitucionalizovanú prácu terminológov sú venované kapitoly 7 – 10, avšak iba v telegrafickom štýle: každá kapitola má jednu stranu, čo nie je z koncepčného hľadiska celkom optimálne riešenie. Aj na tomto mieste sa natíska odporúčanie, že menej je niekedy viac a prínosnejšie by bolo venovať sa relevantným otázkam do väčšej hĺbky. Lapsus nastal v názve *Úrad pre normalizáciu, meteorológiu a skúšobníctvo SR* (s. 72), pričom ide o metrologiu, čo je priepastný rozdiel.

Habilitandka pojala do práce aj otázky socioterminológie opierajúc sa o normu ISO/TR 22 134. Reprodukuje ju verne, no viaceré otrocky poslovenčené formulácie by si zaslúžili prísnejšiu korektúru: *Socioterminológia zjednocuje odborné pojmy v rámci spoločnosti hovoriacich.* (s. 76), *linguistic policy* (s. 77) nie je *lingvistická*, ale jazyková politika. V rozprave by sme radi počuli autorkin názor na skutočný prínos socioterminológie, konkrétne pre terminológiu životného prostredia. Sama píše: *Prínos socioterminológie pre štandardizáciu spočíva v tom, že vyberá termíny z rôznych sociolingvistických komunít a štandardizuje ich prostredníctvom štandardizačných výborov v jednotlivých krajinách* (s. 78). Nejde tu o klasickú prácu terminologických komisií? Nie je to vlastne mapovanie sociolektov, príp. profesionálnych slangov, o ktorých sa hovorí už dávno a nie sú žiadnou novinkou?

Autorka ako anglistka čerpala primárne zo sekundárnej literatúry svojej jazykovej oblasti. Pravdepodobne je zvyknutá recipovať a uvažovať v angličtine, lebo pri reverbalizácii do slovenčiny nájdeme v jej prekladoch množstvo príkladov, kde ju zhyponotizoval originál a slovenčina pokrívava. Revíziu ekvivalencie slovenských prekladov prenechávame erudovaným anglistom, ale i tak treba poukázať na často sa opakujúci jav: použitie neadekvátneho slovenského výrazu, napr. *nelingvistické prostriedky ako piktogramy alebo symboly* (s. 78), azda nonverbálne; čo sa myslí pod názvom *sociolingvistické komunity* (78), *komunikatívny* namiesto *komunikačný*, preklad *1980s* (s. 174) nemôže byť tá istá cifra, ale osemdesiate roky 20. storočia. Ťažko recipovateľné sú pasáže, kde sa nerešpektujú princípy kohézie a koherencie: (*Socioterminológia sa inšpirovala sociolingvistikou.*) a pokračovanie znie: *Vznikli vzťahy medzi odborným pojmom a rôznymi sociolingvistickými skupinami. Vznikol nástroj pre lokalizáciu a v socioterminológii je termín chápaný ako jednotka, ktorá obsahuje opísateľnú identifikačnú jednotku. Tento pojem dáva možnosť vytvárať slovníky pre každú lokalitu a štandardizuje preklady a úpravu a zvyšuje ich kvalitu.* (s. 79).

Pretože termín stojí v centre práce, mal by byť jasne odlišený od pojmu: autorka na viacerých miestach píše o pojme (čo je kognitívny významový útvar, myšlienkový odraz) a v daných príkladoch pritom ide o termín ako o pomenovanie pojmu.

Vo výskumnej časti sa autorka zamerala na štatistický rozbor frekvencie termínov, ako ich identifikovala na 80-stranovom výbere z anglického dokumentu *The European Environment* .

Oceňujeme pripravenosť na tvorbu štatistických výstupov a ovládanie patričných metód vyhodnocovania získaných údajov. Podľa nášho názoru sa ale tie isté termíny budú vyskytovať vo viacerých kategóriách (napr. 1.-3. Jedno-, dvoj-, viacslovný termín môže byť vytvorený deriváciou (4), konverziou (19), terminologizáciou (20), kalkovaním (25). Preto je výsledné číslo 5324 klamlivé a navyše sa nám zdajú stovky čísel zaradených medzi termíny (s. 168 – 174), matematické znamienka pre daný výskum irelevantné.

Nepochybujeme o matematickej presnosti štatistických tabuliek (s. 87 – 102), ale lingvisti by k väčšine z nich potrebovali slovné vysvetlivky a komentár. Žiaľ, nerozumieme napr. Friedmanovmu testu: Chi-Square 8518,346; Monte Carlo Sig. ,000; a. p. Zmätli nás tvrdenia, že *na základe NPar testu ... väčšina termínov nevzniká konverziou* (s.90) a na inom mieste *na základe... Friedmanovho testu sme zistili, že v skúmanom dokumente sa vyskytuje najviac termínov v kategórii č. 19* (s. 93), čo je kat. Termíny vytvorené konverziou. Podstatnejšie otázky (smerujúce od čísel k intelektuálnej hodnote habilitácie) by sme formulovali nasledovne:

- Sú štatistické čísla získané sledovaním frekvencie anglických termínov v jednom dokumente relevantné pre slovenskú anglistiku? V čom tkvie prínos tohto výskumu?
- Aké trendy identifikovala habilitandka v (anglickej a/alebo slovenskej) terminológii životného prostredia?

Keby mala práca alebo jej časti vyjsť v tlačenej podobe, bolo by treba vykonať okrem obsahových aj väčšie redakčné zásahy: odstrániť preklepy, zjednotiť prechyľovanie ženských priezvisk, vykonať stylistickú korektúru, zrevidovať slovenské preklady anglických citátov, zjednotiť úpravu a štrukturovanie textu. Pretože text obsahuje veľa citátov, mali by byť citácie, citovanie z dokumentov a z internetových stránok v súlade s normou ISO 690.

Hoci v posudku odznel rad výhrad, mohla by E. Vallová negatíva, aké sme identifikovali v práci, korigovať adekvátnymi odpoveďami či stanoviskami. Navrhujeme, aby sa predmetná habilitačná práca stala predmetom verejnej rozpravy a po úspešnej obhajobe a globálnom zohľadnení plnenia vedecko-pedagogických kritérií bola E. Vallovej udelená vedecko-pedagogická hodnosť docentky v študijnom odbore 2. 1. 33 všeobecná jazykoveda.

prof. PhDr. Jana Rakšányiová, CSc.